

"Egy korszak vajúdik itt, nem tudom magaival mit kezdeni."

Kérdésünkre válaszol Simon Ferenc

S.F.: Nos, a kérdésre adott válasz egyben már filozófiai állásfoglalás is. Az egyik alapvető, élő és érthetően szükségszerű ellentmondás a filozófia mint *szakma* és a filozófia mint *hivatás, küldetés, életforma, világlátás* stb. között van. Amennyiben a filozófia ún. szakma – és itt a hallgatóság nagyrésze számára az is – annyiban vannak megtanulható, átvehető részei: tárgyi ismeretek, kialakítható képességek, tárgyyszerűen fölmutatható és begyakorolható módszerek. Nyilván ez csak az egyik oldala a dolognak. A filozófia – akár hivatásszerűen műveli az ember, akár nem – sokkal nagyobb mértékben mint egyéb hivatások, kvázi szakmák, apellál a személyiségre. Meggyőződésem, ha valaki filozófiai igénnyel kimond egy mondatot – az filozófia. Ez azt jelenti, hogy itt a szubjektum erejének, a filozófusi vénának, a személyiségnek sokkal nagyobb szerepe van, mint a szakmák legtöbbjében. Nyilván itt kívánczik valamiféle párhuzam a művészetekkel, a művészi alkotó folyamattal, és egyáltalán az esztétikum születésével. Filozófia és művészetek ezen a téren sem azonosak, de a képességeket és a szubjektum "működését" illetően nagyon hasonlóak. Egy filozófia szakra a hallgatók nagyrésze azért jelentkezik mert szakmának tekinti és tanítani akarja a filozófiát. A társadalom nagyrésze ma, és ez sajnos még egy jó ideig így lesz, nem kíváncsi ezekre az emberekre, és egyáltalán az ilyen jellegű képességekre. Másrészt mindenki létre akarja hozni a "maga filozófiáját" akár a katedra előtt, akár más keretek között. Abban nem hiszek egyébként, hogy filozófusokat mint filozófusokat lehetne és kellene tanítani. Valaki azzá válik, azzá fejleszti magát egy jóval későbbi időpontban. Nyilvánvaló, azáltal hogy valaki elvégzi az egyetemet, és diplomát kap arról, hogy ő filozófia-oktató, filozófia szakos előadó, még nem filozófus.

A filozófus *megéri*. Valamikor negyven-ötven-hatvan éves korára úgymond *beérik*, azzal együtt, hogy addig is tesz érvényes kijelentéseket, publikál, sokmindenbe belebeszél, sokmindenhez hozzászól. De igazából a bölcsességhez idő kell, és a filozófia eminens értelemben bölcsesség. Más jellegű tudatműködést, ismeretszervezést, kommunikációs képességet stb. igényel.

Itt az egyetemen ennek megfelelően kettős feladatot kell megoldani: egyrészt ismeretet közölni, másrészt amennyiben lehetséges, tevékenyen közreműködni bizonyos képességek kialakításánál. Az előbbi a hallgatóra passzív szerepet oszt, az utóbbi pedig aktivitást igényel. A képességek kifejlesztésében az

oktató egyfajta *pater familias*-i gondoskodással, a hallgató pszichikumát óva vesz részt. A kívánatos ennek a kettős feladatnak együttesen eleget tenni. Kérdés, hogy mennyiben adottak a föltételek az egyik és a másik oldalon?

Ahogy bárhol a világban, így a mi tanszékünkön is felfogásban, mentalitásban, habitusukban különböző emberek vannak. A gond az, hogy ezen a tanszéken sem mindenkinek van meg az elképzelése az oktatásról, másrészt nem mindenki akarja igazán a személyiségét, tudását, elképzeléseit átadni. Egyszerűen pusztán technikaként, pusztán szakmaként kezelik némelyek a filozófiát. Amikor úgy érzik, hogy letelt a szolgálati idő, veszik a kalapjukat, és hazamennek. Ez a mentalitás rányomja a bélyegét az oktatásra.

A másik probléma, hogy akiknek megvan hozzá az eszköztáruk és komolyan is veszik a filozófiát, azok sem feltétlenül tesznek maximálisan eleget a hivatásuknak. Ebben a kérdésben már egy kicsit túl kell lépni az oktatón és a hallgatón. Az a társadalmi közeg és feltételrendszer, amelyben a filozófiának meg kell jelennie, évről évre egyre sivárabb, egyre lehetetlenebb. Egyre inkább lehetetlenül ez a feladat is. A megélhetési gondok a tehetséges oktatók és hallgatók nagyrésztét kizárják. Az anyagi lehetőségek nem teszik lehetővé a rendszeres külföldi tanulmányutakat, fontos kötetek beszerzését, számítógépek működtetését. Az oktatás tömegtermelés-szerű lett, s ez érinti a tanszéket is. Hiányoznak a tanári állások, az oktatói státuszok, a megfelelő könyvkiadók, folyóiratok, szóval a szükséges fórumok. Hiányzik a nyugalom, a társadalmi biztonság is.

A hallgatói oldal. A hallgatók nagyrésze nem igényli, hogy filozófusként kezeljék, hogy kihozzák belőle a legjobbat, amire intellektuálisan képes. Sokan melléktevékenységnek tekintik a filozófia szakot, nincsenek távlati terveik a filozófiával. Mások terveiben talán szerepel, mégsem igénylik ehhez a tanszék segítségét. Felesleges zaklatásnak tekintik az oktatók tevékenységét. Kevesen vannak (vagytok), akik filozófusként szemlélik ezt a világot és tervezik jövőjüket.

Személyesen annyit mondhatok, hogy a tíz évvel ezelőtíhez képest bővebb a technikai és mentális eszköztáram, ám lényegesen kevesebb a hitem, és talán a reményem is elfogyott. Tehát meglehetősen borúlátó vagyok és rosszul érzem magam filozófusként.

KÜLÖNBSÉG: *Ha jól értem, ennek jórészt társadalmi okai vannak.*

S.F.: Arról van szó, amit Platón és sok más gondolkodó a társadalom állapotaként említ. Hogy "egészséges" vagy "beteg" a társadalom? Hogy igényli-e azokat az értékeket, amelyek a mindennapi élethez közvetlenül nem szükségesek, de az emberi létnek mégis alapvető összetevői? Minden átmeneti társadalom, amely keresi majdani minőségét, ilyen értelemben beteg társadalom. Nyilván nem gondol az elkövetkező tíz vagy tizenöt, s mégcsak nem is a jövő évre, hanem csak a jövő hétre, a közvetlen hasznosságokra. Ezért szűnnek meg azok a szellemi műhelyek, amelyek egy egészséges világban a társadalom hasznosságához nem, de szép működéséhez hozzátartoznak. Ennek a társadalomnak nem kell ennyi bölcsezség.

KÜLÖNBSÉG: *Ahogy a tanár úr mondta, a filozófia oktatása két tevékenység keveréke: egyfajta technika átadása és a képességek kifejlesztése. Van-e személyes koncepciója a képességfejlesztésről?*

S.F.: Vigyük tovább a művészet-analógiát. A történelem során voltak művészeti és voltak filozófiai iskolák is. Az utolsó igazán jelentős a frankfurti iskola volt. Ezeknek az a feladatuk, hogy technikákat közvetítsenek, eszközöket nyújtsanak, műveseket képezzenek. Műves embereket abban az értelemben, hogy megkapják az eszköztárat, hogy ha a tehetségük, a képességük amúgy megvan hozzá, akkor önmagukat nagy művészekké, nagy filozófusokká fejleszthessék.

Nem hiszek abban, hogy lennének egyedül boldogító eszközök, metódusok, amiket alkalmazva maguktól megszületnek a nagy művek és a nagy filozófusok, de semmi nem működhet tárgyi ismeretek nélkül. A szakmát technikai értelemben meg kell tanulni, az ismereteket föl kell szippantani, mert csak ezek alapján alakíthatók ki az egyéni elképzelések.

Dialogizálni a jelenlegi hallgatósággal nem igazán lehet. Igazi dialógus csak akkor alakult ki, amikor itt végzett hallgatókkal három-négy év távlatából leültünk és beszélünk. A 18-20 éves korosztály esetében hiányoznak még a legrimitívebb eszközök is ahhoz, hogy kommunikálni, dialogizálni lehessen. A filozófia a leginkább dialógusigényű. Itt tényleg meg kellene vitatni a kérdéseket, de ehhez sajnos hiányoznak a legalapvetőbb feltételek is. Végsősoron kétféle hallgató van: 5-10% aki valóban minőségi anyag, aki önmagát kipróbálni jön ide, és hallgatóként is minőségi munkát végez. A többiek egyszerűen diplomát akarnak szerezni, az ő esetükben hivatásról nem is lehet beszélni.

KÜLÖNBSÉG: *Egyéb személyes mondanivaló?*

S.F.: Én nagyon el vagyok keseredve. Ugyanis perspektíva nélkül igazán nem lehet csinálni semmit, és itt az elkövetkező 10-15 évben nincs perspektívája a gondolkodásnak. A filozófia nyilván nem egy *hasznos* dolog. De ahhoz, hogy az emberi élet valóban, igazán *emberi* lehessen, és legyenek benne szépségek, nagymértékben hozzájárul. Jelenlegi világunkban azonban, bármerre nézek, nem igényli senki ezeket a szépségeket. És ez nagyon szomorú dolog. Ez a nem rendszerváltó társadalmakra is igaz. Egy korszak vajdúdik itt, nem tud magával mit kezdeni. Ebben az időben a filozófiának nagyon mostohák a körülményei.

KÜLÖNBSÉG: *Szeretnénk nem osztani ezt a borúlátó véleményt, bár rendkívül nehéz feladat. Tanár úr, köszönjük a beszélgetést.*

